

ОСНОВНИЙ АСПЕКТ КОРПОРАТИВНОЇ ЗВІТНОСТІ: КОРИСНІСТЬ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Анотація: *Мета фінансової звітності загального призначення полягає у наданні фінансової інформації, яка є корисною для існуючих і потенційних інвесторів при прийнятті ними рішень про надання даної організації ресурсів. Велике значення при складанні корпоративної звітності відводиться ступеню розкриття облікової інформації. Поліпшення розкриття інформації у звітності означає, що існуючі дані про корпорацію стають більш надійними, і інвестори можуть опертися на дані при оцінці перспектив корпорації.*

Ключові слова: *Мета фінансової звітності, корисність облікової інформації, суттєвість, правдиве подання, доречність, корпоративна звітність.*

Аннотация: *Целью финансовой отчетности является предоставление финансовой информации, которая является полезной для существующих и потенциальных инвесторов при принятии ими решения о предоставлении организации ресурсов. Большое значение при составлении корпоративной отчетности отводится степени раскрытия учетной информации. Улучшение раскрытия информации в отчетности означает, что существующие данные о корпорации становятся более надежными, и инвесторы могут опереться на данные при оценке перспектив корпорации.*

Ключевые слова: *Цель финансовой отчетности, полезность учетной информации, существенность, правдивое представление, уместность, корпоративная отчетность*

Abstract The objective of general purpose financial reporting is to provide financial information about the reporting entity that is useful to existing and potential investors, lenders and other creditors in making decisions about providing resources to the entity. Great importance in the preparation of corporate reporting is given the extent of disclosure of accounting information. Improving disclosures in the financial statements means that existing data on corporations become more reliable, and investors can rely on the data when assessing the prospects of the corporation.

Key words: The objective of financial reporting, useful of information, materiality, Faithful representation, Relevance, corporate statements.

Постановка проблеми Для того, щоб фінансова інформація була корисною, вона повинна бути доречною і достовірно представляти те, що вона призначена представляти. Доречна фінансова інформація здатна вплинути на рішення, що приймаються користувачами. Для того, щоб бути ідеальним з позиції достовірного уявлення, відображення має володіти трьома характеристиками. Воно повинно бути повним, нейтральним і не містити помилок. Корисність фінансової інформації підвищується, якщо вона є зіставною, що перевіряється, своєчасної і зрозумілою. Дослідження присвячене питанню - що лежить в основі корисності інформації і якими властивостями повинна володіти інформація, щоб бути корисною, а також які особливості української звітності необхідно враховувати при визначенні її корисності

Аналіз останніх досліджень і публікацій

В даний час питанням складання фінансової звітності приділяється велика увага в працях вітчизняних і зарубіжних вчених. Виклад основних положень складання фінансової звітності на основі МСФЗ, розвитку бухгалтерського обліку в Україні, аналізу проблем практичного застосування знайшли відображення в роботах українських авторів: Ф.Ф. Бутинця, С.Ф. Голова, С.Я. Зубілевич, Лохановой Н.А., Кам'янської Т.А., Жука В.М., Палія Н.Б., Воронко Р.М., Редченко К.І., Благун І.Г і багатьох інших. Проблемам якості корпоративної звітності присвячена велика кількість досліджень англійською мовою, зокрема у роботах Д. Олександра, Дж. Арнольда, А. Бріттон, Дж.

Вейгандта, Х. Гернона, Дж. Годфрі, С. Грея, Х. Грюнінг, С. Дігао, П. Деланея, Д. Кійосі, Г. Мііке, Г. Мюллера, Б. Нідлса, К. Ноубса, Р. Паркера, Л. Радебау, А. Ріахі-Белькаоуї, К. Роберте, Т. Саттона, А. Хігсона, Дж.-М. Хітза, Т.Хоупа, Дж. Унермана, Дж. Уелсча, Ф. Чоя, Х. Едея, Р. Ентоні та інших.

Постановка завдання Визначити які властивості облікової інформації впливають на корисність бухгалтерських даних.

Виклад основного матеріалу

В економічній літературі велика увага приділяється дослідженням проблеми побудови класифікації облікової інформації.

Бутинець Ф.Ф., Івахненко С.В., Давидюк Т.В., Шахрайчук Т.В. [1, с. 92-93] у своїй роботі запропонували класифікацію економічної інформації на підприємстві за 23 ознаками

У роботі Лоханової Н. А. [2, с. 221-229] представлена детальна класифікація, побудована за кількома ознаками:

- За складом та змістом інформації - виділені дані про господарські процеси, господарських засоби та джерела їх формування, доходи та витрати, фінансові результати;
- Щодо функцій управління та видами обліку, які їх формують - розглянуто планова (прогнозна) інформація, інформація, яка створюється в господарському обліку, контрольна інформація, аналітична інформація, маркетингова інформація;
- За рівнем використання та цільовим призначенням інформації - інформація, яка формується на рівні підрозділів та інформація, яка використовується на рівні підприємства в цілому;
- За складом користувачів інформації виділена інформація, яка використовується винятково внутрішніми користувачами; інформація, яка використовується і внутрішніми й зовнішніми користувачами; та інформація, яка використовується в основному зовнішніми користувачами;
- За стадіями виникнення і ступеня обробки інформації: первинна та вторинна;

- За періодичністю виникнення: оперативна й поточна;
- Щодо підприємства як до системи: вхідна й вихідна;

Щодо господарської діяльності підприємства і виду інформації виділена внутрішня інформація та інформація щодо зовнішнього середовища, яка використовується обліковою системою при складанні внутрішньої управлінської та зовнішньої звітності.

Цікавою також видається класифікація облікової інформації в роботі Кузнєцової С.А. [3, с. 41-69] побудована на основі синергійного підходу. Автором розроблена класифікація за 17 ознаками: рівнем деталізації, стадіями виникнення, способам обробки, рівнем насиченості, рівнем корисності, стабільності, впливу на прийняття рішень, якості, впливу на процес управління, об'єктами обліку, термінів подачі, видами користувачів, інтересами користувачів, сегментами, суб'єктам господарювання, формою зберігання, рівнем відкритості, призначенням. У цілому, не заперечуючи цінності даного підходу, хотілося б відзначити, що деякі види класифікацій облікової інформації наведені за формальною ознакою. Наприклад, рівень насиченості облікової інформації ділиться на достатню, недостатню і зайву, але зовсім неясно як визначити ступінь достатності облікової інформації? Наступна ознака: якість інформації - облікова інформація може бути якісна та неякісна, але як визначити в момент використання даної фінансової інформації, що вона є неякісною. Швидше за все, цей факт з'ясується значно пізніше, коли на основі неякісної фінансової інформації буде складена неправдива фінансова звітність. На нашу думку, класифікація за вищенаведеними ознаками недоцільна. У контексті нашого дослідження особливий інтерес викликає класифікація облікової інформації за ознакою рівня корисності. Кузнєцова С.А. виділяє два види корисності: корисна і некорисна. Але основне завдання, яке стоїть перед бухгалтером, це якраз визначити ступінь корисності інформації, щоб відобразити її у звітності. Яким чином визначити, що інформація є корисною, у дисертаційному дослідженні Кузнєцової С.А. не розкрито.

Звернімося докладніше до даного питання, а саме: яким чином визначити, що інформація є корисною. Часткову відповідь на це запитання можна отримати, вивчивши фрагменти Концептуальних основ МСФЗ, оскільки в нашому дослідженні ми вивчаємо корисність облікової інформації, відображеної в корпоративної звітності.

Мета фінансової звітності загального призначення полягає у наданні фінансової інформації про звіт організації, яка є корисною для існуючих і потенційних інвесторів, позикодавців та інших кредиторів при прийнятті ними рішень про надання даної організації ресурсів. Ці рішення стосуються покупки, продажу або утримання часткових і боргових інструментів, а також надання чи погашення позик та інших форм кредитування [4, пункт ОВ2 Концептуальних засад]. Інші аспекти Концептуальних засад - концепція організації, що звітує, якісні характеристики корисної фінансової інформації і властиві їй обмеження, елементи фінансової звітності, визнання, оцінка, представлення і розкриття інформації - логічно впливають із зазначеної мети. Значною мірою фінансові звіти ґрунтуються на оцінках, судженнях і моделях, а не на точному відображенні економічних явищ. Концептуальні засади встановлюють принципи, що лежать в основі таких оцінок, суджень і моделей. Дані принципи - це мета, до якої прагне Рада та укладачі фінансових звітів. Фінансові звіти загального призначення надають інформацію про фінансове становище організацій, що звітують, що є інформація про економічні ресурси організації та вимоги до організації, що звітує. Фінансові звіти також містять інформацію про наслідки операцій та інших подій, які призводять до змін економічних ресурсів організації та вимог до неї. Обидва види інформації несуть в собі корисні вихідні відомості для прийняття рішень про надання організації ресурсів [4, пункт ОВ12 Концептуальних засад]. Крім того, інформація про грошові потоки організацій, що звітують, також допомагає користувачам оцінити здатність організації генерувати майбутні чисті надходження грошових коштів.

Інформація про фінансові результати організації, що звітує, за період, представлена змінами економічних ресурсів організації та вимог до неї, відмінними від отримання додаткових ресурсів безпосередньо від інвесторів і кредиторів, є корисною при оцінці минулого і майбутнього здатності організації генерувати чисті надходження грошових коштів. Ця інформація вказує на величину приросту доступних організації, що звітує економічних ресурсів і, як наслідок, на її здатність генерувати чисті надходження грошових коштів у ході своєї діяльності, а не за допомогою отримання додаткових ресурсів безпосередньо від інвесторів і кредиторів [4, пункт OB18 Концептуальних засад].

Інформація про фінансові результати організації, що звітує, за період також може вказувати на те, якою мірою такі події: як зміни ринкових цін або процентних ставок, привели до збільшення або зменшення економічних ресурсів організації та вимог до неї, тим самим вплинувши на можливість організації генерувати чисті надходження грошових коштів [4, пункт OB19 Концептуальних засад].

Якісні характеристики корисної фінансової інформації (доречність, достовірне уявлення, порівнянність, своєчасність і зрозумілість) визначають ті види інформації, які, швидше за все, будуть найбільш корисні для існуючих і потенційних інвесторів, позикодавців та інших кредиторів при прийнятті рішень про організації, що звітують, на підставі інформації, представленої в її фінансових звітах (фінансової інформації).

Для того, щоб фінансова інформація була корисною, вона повинна бути доречною і достовірно представляти те, що вона призначена представляти. Доречна фінансова інформація здатна вплинути на рішення, що приймаються користувачами. Для того, щоб бути ідеальним з позиції достовірного уявлення, відображення має володіти трьома характеристиками. Воно повинно бути повним, нейтральним і не містити помилок. Корисність фінансової інформації підвищується, якщо вона є зіставною, що перевіряється, своєчасної і зрозумілою.

Інформація є суттєвою, якщо її пропуск або спотворення можуть вплинути на рішення, що приймаються користувачами на основі фінансової інформації про конкретну організацію, що звітує, - істотність є специфічною для організації аспект доречності.

Фінансова звітність відображає фінансовий вплив операцій та інших подій за рахунок їх об'єднання у великі класи відповідно до їх економічними характеристиками. Ці великі класи називаються елементами фінансової звітності. Елементами, безпосередньо пов'язаними з оцінкою фінансового становища у звіті про фінансовий стан, є активи, зобов'язання і власний капітал. Елементами, безпосередньо пов'язаними з оцінкою результатів діяльності у звіті про сукупний дохід, є доходи і витрати [4, пункт 4.2 Концептуальних засад].

Актив є ресурсом, контрольованим організацією в результаті минулих подій, від якого очікується надходження майбутніх економічних вигод в організацію [4, пункт 4.4. Концептуальних засад]. Майбутня економічна вигода, укладена в активі, - це потенціал прямого або непрямого збільшення надходжень в організацію грошових коштів і еквівалентів грошових коштів (пункт 4.8 Концептуальних засад).

Доходи - це збільшення економічних вигод протягом звітного періоду у формі надходжень або поліпшення якості активів або зменшення величини зобов'язань, які призводять до збільшення власного капіталу, не пов'язаного з внесками учасників капіталу [4, пункт 4.25 Концептуальних засад].

Витрати - це зменшення економічних вигод протягом звітного періоду у формі вибуття або "виснаження" активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу, не пов'язаного з його розподілом між учасниками капіталу [4, пункт 4.25 Концептуальних засад].

Тобто, виходячи з положень Концептуальних засад МСФЗ можна зробити висновок, що корисність інформації базується в першу чергу на правдивому поданні облікової інформації та її доречності.

Першим етапом при обговоренні, чи є інформація корисною, буде ідентифікація економічного явища. Необхідно визначити до якого елемента звітності можна віднести дане економічне явище: до активів, зобов'язань, капіталу, доходів або витрат.

Другим етапом буде визначення виду інформації про економічне явище, яке буде найбільш доречним.

Також необхідно впевнитися, що представлена інформація є доступною і правдивою.

Розглянемо питання про корисність інформації такого об'єкта як основні засоби.

Інформація про ОЗ багатьох організацій, швидше за все, буде корисною для існуючих і потенційних інвесторів, позикодавців та інших кредиторів при прийнятті рішень щодо організації, що звітує. Для тих організацій, для яких ОЗ є значним ресурсом (наприклад, завод для виробничого підприємства, парк автотранспорту для компанії, що займається прокатом автомобілів, мережа магазинів організації роздрібною торгівлі та офісні будівлі деяких організацій у сфері надання послуг), витрати на амортизацію (схожі з споживанням корисного потенціалу ОЗ) найчастіше є значимою статтею при оцінюванні фінансових показників їх діяльності.

Метою МСФЗ (IAS) 16 є відображення такого порядку обліку ОС, щоб користувачі фінансової звітності могли виділити інформацію про інвестиції організації у свої ОС і зміни в складі таких інвестицій [5, пункт 1]. Надання значущої і достовірно відображеної інформації про ОС організації відповідно до МСФЗ.

При обговоренні кожного з окремих випадків визнання основних засобів, необхідно брати до уваги наступні загальні фактори:

Фінансові звіти загального призначення не призначені для відображення вартості організації, що звітує, однак вони надають інформацію, яка допомагає існуючим та потенційним інвесторам, кредиторам й іншим кредиторам оцінити вартість організації.

Коли користувачі фінансової інформації приймають рішення, їм необхідно враховувати інформацію з інших джерел, наприклад, загальні економічні умови та очікування, політичні події і політичний клімат, перспективи для галузі та компанії.

Щоб оцінити перспективи організації щодо майбутніх чистих приток грошових коштів, існуючі та потенційні інвестори, позикодавці та інші кредитори потребують інформації про ресурси організації, вимоги проти організації і про те, наскільки дієво і ефективно керівництво та рада керівників організації виконали свої обов'язки з використання ресурсів організації. До прикладів подібних обов'язків належать захист ресурсів організації від несприятливих наслідків економічних чинників, таких як зміни цін і технологічні зміни, а також забезпечення дотримання організацією застосованих законів, норм регулювання та договірних положень.

У ході такого аналізу користувачам необхідна інформація про різні ресурси, контрольовані організацією, оскільки різні ресурси впливають на перспективи організації щодо майбутніх грошових потоків по-різному. Деякі ресурси генерують майбутні грошові потоки безпосередньо (наприклад, інвестиційна нерухомість), у той час як інші можуть робити це опосередковано (або разом в рамках поєднання ресурсів) - як приклад можна навести одиницю, що генерує грошові кошти, у риболовецької компанії, яка містить оснащені риболовецькі човни, мережі, ліцензії на вилов риби та гудвіл. Розглянемо специфіку оцінювання корисності облікової інформації українських підприємств.

Оцінка інвестором корпорації, в яку він планує вкладати кошти повинна базуватися на визначенні прогностичних показників прибутковості, ліквідності та фінансової стійкості. При прогнозуванні завжди існує ризик помилки, причому чим менш стабільна ситуація в корпорації, тим вище ймовірність помилкового прогнозу.

Фінансовий аналіз українських корпорацій вимагає нетрадиційних підходів, оскільки багато компаній не мають прибутку й позитивного

надходження грошових коштів від операційної діяльності, наявності порівнянних даних за кількома попередніх періодів та наявності групи компаній з порівнянною звітністю для порівняння. Тому специфіка аналізу корисності даних звітності українських компаній передбачає поглиблене вивчення груп проблем, які є найбільш гострими для українських підприємств.

Отже, для ефективного аналізу інвесторами українських корпорацій потрібно специфікація методик, спрямована на аналіз проблемних зон.

Для українських корпорацій актуальним є аналіз можливості настання банкрутства. Інвесторам і кредиторам необхідно проаналізувати чи зможе корпорація досягнути позитивних фінансових результатів у майбутньому, ефективно управляти оборотним капіталом і задовольняти вимоги кредиторів, якщо вона протягом декількох періодів була збитковою. Загроза банкрутства є одним з істотних ризиків, що загрожують діяльності корпорації. У міжнародній практиці міститься вимога розкриття всіх істотних ризиків. Тому необхідний аналіз ймовірності настання банкрутства при складанні звітності.

На нашу думку, інвестору, що аналізує інформацію про діяльність компанії, важливо сконцентрувати увагу, насамперед, на фінансовому аспекті діяльності компанії, а саме прибутковості, ефективності управління оборотним капіталом. Аналіз прибутковості передбачає визначення напрямків зміни фінансових результатів компанії залежно від зміни окремих складових компонентів, тобто необхідно визначити перспективи зміни виручки й витрат - оцінити потенціал приросту виручки і характер зміни витрат у зв'язку з даним приростом. Інвестору для ефективного аналізу необхідне знання структури виручки. Під структурою при цьому розуміється як розподіл виручки по операційним сегментам, так і структура виручки за формами оплати. Аналіз структури виручки за сегментами надає можливості прогнозувати зміни виручки, оскільки темпи приросту чи зниження виручки плануються не в цілому, а з урахуванням специфіки окремого сегмента.

Особливу увагу слід приділяти структурі виручки за формами оплати та аналізу продажу по бартеру. Аналіз продажу по бартеру є важливим не тільки

на увазі негативного впливу бартеру на фінансовий стан компанії, зокрема, на його ліквідність, але й з причини того, що при відображенні реалізації за бартером в Україні часто має місце завищення виручки (договірна вартість продукції, робіт, послуг, не відповідає їхній ринковій вартості). Інформація про грошові операції обов'язково повинна розкриватися у примітках до звітності, при цьому розкривається не тільки частка продажу за бартером у виручці підприємства, але і вплив бартеру на приплив грошових коштів від основної, інвестиційної та фінансової діяльності. Здійснити аналіз наявності продажу по бартеру та її впливу на фінансове становище компанії можна тільки у випадку правильного складання звіту про рух грошових коштів. При цьому різниця між виручкою, відображеною у звіті про прибутки і збитки, скоригованої на зміну сальдо за статтею «Розрахунки з дебіторами і кредиторами» і надходження грошових коштів за проданою продукцією, товари, роботи, послуги показує продаж по бартеру.

Аналіз витрат на базі української звітності увазі, насамперед, дослідження їхньої структури за економічними елементами, а також співвідношення умовно змінних і постійних витрат. Компанії з високою часткою постійних витрат зможуть зафіксувати суттєве погіршення фінансових результатів навіть при невеликому скороченні обсягів продажів, а також значний приріст прибутку при помірному прирості обсягів продажів. Аналіз витрат утруднюється якщо управлінські витрати в українській компанії не відображаються як витрати звітного періоду цілком, а розподіляються між проданою готовою продукцією і незавершеним виробництвом.

Аналіз ефективності управління дебіторською та кредиторською заборгованістю дозволяє з'ясувати ефективність кредитної політики корпорації допомогою визначення коефіцієнта збирання платежів. Порівняльний аналіз ефективності управління дебіторською та кредиторською заборгованістю проводиться на основі показників оборотності дебіторської заборгованості. Чим більше оборотність дебіторської заборгованості, тим вище можливості компанії з оплати своїх зобов'язань перед кредиторами.

Для більшості корпорацій, які стикаються з гострою конкуренцією, характерне прагнення до збільшення виручки за рахунок надання пільгових умов оплати. Однак негативними факторами, що впливають на ефективність управління дебіторської та кредиторської заборгованості, є:

зростання дебіторської заборгованості при стагнації виручки;

темпи зростання дебіторської заборгованості, випереджаючі темпи зростання виручки.

Корисність облікової інформації в зарубіжних корпораціях значно знижується в результаті маніпулювання прибутком. Метою маніпулювання в цих корпораціях є завищення прибутку в результаті збільшення вартості майбутніх зобов'язань, створення страхових фондів, використання «лазівок» у законодавстві. При цьому корпорацією повинні бути вирішені наступні завдання: уникнути явних витрат, демонструвати зростання прибутку і перевищувати прогнози аналітиків.

Величина прибутку є похідною від змін оцінки активів. Тому традиційно бухгалтери обчислюють прибуток як різниця загального прибутку і загальних витрат (витрат). Сума періодичних доходів (продажів) є першою складовою, після чого визначаються всі витрати, зроблені в процесі формування прибутку. Облік прибутку (майбутнього прибутку) надається інвесторам у зовсім іншому вигляді, ніж її економічна інтерпретація.

Існуючі відмінності між бухгалтерським і економічним прибутком ніде не проявляються настільки явно, як при обліку вартості акціонерного капіталу. Прибуток корпорації, обчислений на основі бухгалтерського обліку, навпаки, не відображає вартості акціонерного капіталу, дивіденди розглядаються як спосіб використання прибутку, а не як витрати. "Нульовий бухгалтерський прибуток", відображений корпораціями, як правило, є небажаним результатом, що може призвести до звільнення керівника. У той же час "нульовий економічний прибуток" буває бажаним, вказує на оптимальне використання ресурсів.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

- Виходячи з положень Концептуальних засад МСФЗ можна зробити висновок, що корисність інформації базується в першу чергу на правдивому поданні облікової інформації та її доречності.

- Обговорення, чи є інформація корисною, буде складатися з трьох етапів: по перше, це ідентифікація економічного явища. Необхідно визначити до якого елементу звітності можна віднести дане економічне явище: до активів, зобов'язань, капіталу, доходів або витрат. Другим етапом буде визначення виду інформації про економічне явище, яке буде найбільш доречним. Також необхідно впевнитися, що представлена інформація є доступною і правдивою.

- Фінансовий аналіз українських корпорацій вимагає нетрадиційних підходів, оскільки багато компаній не мають прибутку й позитивного надходження грошових коштів від операційної діяльності, наявності порівнянних даних за кількома попередніх періодів та наявності групи компаній з порівнянною звітністю для порівняння. Тому специфіка аналізу корисності даних звітності українських компаній передбачає поглиблене вивчення груп проблем, які є найбільш гострими для українських підприємств, а саме: аналіз можливості настання банкрутства, аналізу прибутковості, структурі виручки за формами оплати та аналізу продажу по бартеру та інші.

Список використаних джерел

1. Інформаційні системи бухгалтерського обліку: підручник [для студ. вищ.навч.закл.спеціальності 7.05.0106 «Облік та аудит»]/ Бутинець Ф.Ф., Ивахненко С.В., Давыдюк Т.В., Шахрайчук Т.В.; за ред.проф. Ф.Ф. Бутиця. – Житомир: ПП»Рута», 2002. – 544 с.
2. Лоханова Н. А. Облік у системі управління економічною стійкістю підприємств: інституціональний підхід: дис. ... доктора екон. наук: 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / Лоханова Наталія Олексіївна – Одеса, 2013. – 607 с.: ил. – Бібліогр.: с. 411-466.
3. Кузнецова С.А. Синергія облікової інформації в управлінні діяльністю суб'єктів господарювання: дис. докт. екон. наук:08.00.09/ Кузнецова С.А. ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». Міністерство освіти та науки України. – Київ, 2009. – 559 с. – Бібліогр. л.: 515-559 с.

4. Концептуальна основа фінансової звітності [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу [http://www.minfin.gov.ua/ file/link/332198/file/buh.pdf](http://www.minfin.gov.ua/file/link/332198/file/buh.pdf)
5. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби»// // [Електронний ресурс] /– Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=92410&cat_id=92408
- 6.